DİL VE TARİH COĞRAFYA FAKÜLTESİ'NDE HALKBİLİMİ ÇALIŞMALARININ KURUMSALLAŞMASI SÜRECİNDE PROF. DR. GÜRBÜZ ERGİNER'İN YERİ

The Importance of Gürbüz Erginer in Institutionalization Process at Faculty of Humanities, Ankara University

Osman Nuri YÜCE*

ÖZ

1938 yılında Pertev Naili Boratav ile başlayan Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'ndeki Halkbilim çalışmalarının kurumsallaşması, kendi tarihsel süreci içerisinde değerlendirildiğinde, birçok önemli aşamadan geçerek günümüze kadar ulaştığı görülmektedir. 1938 yılında akademik seviyede Boratav'la başlayan disiplin çalışmaları halk edebiyatı odağında yapılanmıştır. Yapılanma süreci içerisinde olan bu kürsü ne yazık ki kuruluşundan on yıl sonra, 1948 yılında kapatılmış, Sedat Veyis Örnek'le 1980 yılında yeniden şekillendiğinde ise kürsüde etnoloji ağırlıklı formasyon benimsenmiştir. Sedat Veyis Örnek'in öğrencisi olan Gürbüz Erginer döneminde ise bölüme kimi yöntemsel yenilikler getirilmiş, alan araştırmalarında ses ve görüntüyle belgeleme üzerinde durulmuştur. Bu durum paralelinde çeşitli konularda belgeseller çekilmiş, alan araştırmalarında çekilen fotoğraf baskıları arşivlenmeye çalışılmış, böylece halkbilim alanında araştırma yapacak olanların başvurması gereken görsel bir arşiv, konularına göre kronolojik sırayla, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi bünyesinde oluşturulmuştur. Yazımızda fakültedeki folklor çalışmalarının kurumsallaşma sürecinde, disiplinin geçirdiği kuramsal ve yöntemsel değişikliklerin neler olduğu ve bu değişikliklerin temelinde ne gibi gelişmelerin etkili olduğu sorularına cevap aranacaktır. Bununla beraber bu yazıda, Prof. Dr. Gürbüz Erginer'in disiplinin kurumsallaşma süreci içindeki yeri ve hocanın çalışmaları ışığında disipline olan katkıları ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler

Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Folklor, Etnoloji, Gürbüz Erginer

ABSTRACT

Institutionalization of folklore studies in Ankara University, the department of Folklore started with Pertev Naili Boratav in 1938. Folklore studies in the department of folklore progressed and passed many important stages. The first research studies in the department focused on folk literature. Unfortunately, newly founded department closed after ten years from its foundation. Sedat Veyis Örnek who succeeded as the head of the department in 1980 adopted ethnological perspective in the department. When Gürbüz Erginer was the head of the department who was the student of Sedat Veyis Örnek were made some technical innovations, especially audial and visual documentation of fieldworks. Documentary films have been made and photography archieves have been built in the department of Folklore and these documents organized chronologically. In this article, it will be answered that what were the methodological and theoretical changes in the department and which developments effected these changes during the institutionalization process of the department. Beside, it will be also mentioned that what are the role and contributions of Gürbüz Erginer's view and works.

Key Words

The Faculty of Humanities, Folklore, Ethnology, Gürbüz Erginer

Giriş

Halkbiliminin üniversitelerde bağımsız bir disiplin olarak kurumsallaştırma çalışmaları, 1938 yılında Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Türkoloji Enstitüsü'nün programına, Pertev Naili Boratav tarafından "Halk Edebiyatı" derslerinin konulmasıyla başlar. "Halk Edebiyatı" ile başlayan öğretim, Boratav'ın 1947 yılında bağımsız bir folklor kürsüsü kurma girişimlerinin durdurulmasıyla, 1948 yılında programdan kaldırılmıştır. Dönemin ideolojik gelişmeleri sonucunda Boratav'ın ödeneğinin kesilerek üniversiteden uzaklaştırılması, akademik folklor geleneğinin kurumsallaşması sürecinde olumsuz yönde bir dönüm noktası

* Gazi Üniversitesi Türk Halkbilimi Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi osmannuriyuce@gmail.com

olmuştur. Nitekim başladıktan kısa bir süre sonra durdurulan halkbilimi çalışmalarının yeniden yapılanması büyük bir gecikmeyle gerçekleşebilmiştir. Bu olumsuz gelişme sonrası 1980 yılına kadar halkbilim alanına giren konuların tümünü kapsayan bir program içerisinde öğretim ve araştırma yapan bağımsız bir kürsü veya bölüm kurulamamıştır. Folklor, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Antropoloji Bölümü Etnoloji Kürsüsü programlarında, 1960'lı yıllardan sonra ders olarak yer almaya devam etmiştir. Ancak, 1980 yılında aynı fakültede akademik halkbilim konusunda ciddi bir çaba harcayan Sedat Veyis Örnek başkanlığında bağımsız bir kürsü kurulabilmiştir. Ne yazık ki, bu kürsü de 1982 yılında YÖK tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'ne bağlı "Halk Bilimi Anabilim Dalı"na dönüştürülmüştür. DTCF'de 1993 yılında Nevzat Gözaydın öncülüğünde tekrar bağımsız konuma gelen bölümde, Boratav paralelindeki Halk Edebiyatı eksenli çalışmalar yeniden gündeme gelmiş, sonraki süreçte de Boratav geleneğinden kopuş gerçekleşmiştir. 1993 yılında bağımsız konuma gelen bölüm, 2002 yılında Etnoloji Anabilim Dalı ile birleşerek "Halkbilim Bölümü" adı altında özgünleşmiştir. Bu dönemden vefatına kadar yani 2009 yılına kadar da bölüme Gürbüz Erginer başkanlık yapmıştır.

Tarihsel Süreç

Türkiye coğrafyasında 20. yüzyılda adından söz edilmeye başlanan Anglo-Sakson kaynaklı folklor terimi, son dönem Osmanlı aydınları tarafından Alman romantizm akımından etkilenerek tanımlanmaya ve sınırlandırılmaya çalışılmıştır. Ziya Gökalp'ın 1913 yılında yazdığı "Halk Medeniyeti-1 Başlangıç" adlı yazısı, 1914 yılında Rıza Tevfik (Bölükbaşı)'in "Folklor – Folk-lore" başlıklı yazısı ve Fuad Köprülü'nün yine 1914 yılındaki "Yeni Bir İlim: Halkiyat" adlı yazısı yukarıda sözü edilen duruma örnek teşkil edebilir.

1913 yılında, Halka Doğru Dergisi'nde yayınladığı "*Halk Medeniyeti-1 Başlangıç*" başlıklı yazısında Ziya Gökalp, Osmanlı kaynaklı edebiyata karşı, halk kaynaklı özgün bir edebiyatın kurumsallaşmasının gerekliliğini belirtmiştir. Türkçülük ideolojisi zemininde, inşacı bir folklor anlayışını yansıtan bu yazıda Gökalp, folklor terimine karşılık "Halkiyat" teriminin kullanılmasını önermiştir.

Ziya Gökalp gibi folklora yeni bir araştırma alanı olarak dikkat çeken bir diğer Osmanlı aydını da Rıza Tevfik Bölükbaşı'dır. Rıza Tevfik, 1914 yılında Peyam Gazetesi Edebiyat ekinde yayınlanan "Folklor – Folklore" başlıklı yazısında folklor ve ulus arasındaki ilişkiyi kuran kavram olarak anonimlikten bahsederek, Ziya Gökalp'ın folklor ve milliyetçilik arasında kurduğu ilişkinin bir başka boyutuna değinmiştir. (Öztürkmen:2006) Daha önce "halkiyat" olarak gündeme gelen bu alanı "folklor" olarak uluslararası tanımıyla tanıtan ve benimseyen ilk Osmanlı aydını Rıza Tevfik (Bölükbaşı) olmuştur.

Folklordan ilk olarak bahseden bir diğer Osmanlı aydını da Fuad Köprülü'dür. Köprülü 1914 yılında İkdam Gazetesi'nde yayımlanan "Yeni Bir İlim: Halkiyat" adlı makalesinde yurtdışındaki çalışmalardan bahsederek folkloru Avrupa referansıyla gündeme getirmiştir. Köprülü'nün yazısında üzerinde durulması gereken bir diğer nokta ise folklorik bilginin idarecilerin başvurması gerektiği bir kaynak olması durumundan söz etmesidir. Köprülü, folklorik bilginin bu özelliğiyle işlevsel bir bilgi niteliğinde olması gerektiğini belirtmiştir.

Bu dönemde yukarıda kısaca söz edilen "folklorda ilk üç yazı" dışında yapılan çalışmalar, belli bir metoda bağlı olmayan amatör nitelikteki çalışmalardır. Folklorun kurumsallaşması dahilinde milat sayılabilecek gelişme, Osmanlı Devleti Türkçü derneklerinin folklora yönelmesidir. Ancak bu dernekler çatısında gerçekleştirilen folklor odaklı

çalışmalar, belli bir sistem dahilinde olmayan, birbirlerinden kopuk çalışmalardır. Folklor ancak 1932 yılında Halk Evleri'nin kurulmasıyla, daha sistematik bir görünüm kazanmıştır. Folklorun akademik seviyeye ulaşması ise 1938 yılında Pertev Naili Boratav tarafından, folklor çalışmalarının kuramsal temelli yeni yaklaşımlarla gündeme getirilmesiyle başlamıştır. Yukarıda da temellendirildiği üzere, Boratav'dan önceki çalışmalar, siyasal veya kültürel zemin üzerinde devam ederken Boratav döneminde disiplinde, Avrupa referanslı, kuram merkezli yeni yöntemler uygulanmıştır. "Boratav için halkbilimi, fosilize edilmiş bir form değil, dinamik bir kavram; romantik bir fikir değil, çağdaş bir disiplindir." (Birkalan. 2000:16) Boratav ekolü "folklorda sınıf bilincinin arandığı, folklorun ulusallıktan çok uluslararası ve kültürler arası olduğu, böylece kültürler arası etkileşim ve paralelliklerin vurgulandığı çalışmalara kadar uzanan geniş bir yöntemler ve kuramlar dünyası olarak karşımıza çıkar."(Oğuz, 2010:39) Boratav'la birlikte, disiplin çalışmaları romantik bir araç görünümünden ve amatör düzeydeki derleme niteliğinden uzaklaşmıştır. Pertev Naili Boratav'ın "Tarihi – Coğrafi Fin Kuramı" ve yapısalcılık ekolü çerçevesinde, metin merkezli çalışmalar yaparak Halk Edebiyatı materyallerini derlemesi ve arşivlemesiyle Halkbilimi, kuramsal temelli yeni bir nitelik kazanmıştır.

Pertev Naili Boratav tarafından kurulan Halk Edebiyatı kürsüsünün 1948 yılında masum olarak değerlendirilemeyecek politik gelişmeler sonucunda kapatılmasının ardından Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nde halkbilim çalışmaları yeni bir kimliğe bürünmüştür. Bu yeni kimlik çerçevesinde, bölümde daha çok etnoloji ekseninde çalışmalar yapılmıştır. Antropoloji kürsüsünün ilk Etnoloji doçenti olarak bu alana yönelen "Nermin Erdentuğ, İngiltere'de, İngiliz ekolüne damgasını vuran Malinowski'nin "işlevselcilik(fonksiyonalizm)" ve çağdaşı R. Radcliffe-Brown'un bundan geliştirdiği "yapısal işlevselcilik" (strüktürel – fonksiyonalist) akımlarını yerinde öğrenme fırsatı bulmuştur." (Erdentuğ.2000:50) Dolayısıyla fakültedeki Etnoloji formasyonun kökeninde ağırlıklı olarak İngiliz temelli kuramlar benimsenmiştir. Bu durum paralelinde 1940'lı yıllarda Antropoloji Bölümü'nün alt kürsülerinden biri olan Etnoloji Kürsüsü'nde verilmekte olan "Kıtalar Etnografyası", "İlkellerde Sosyal Organizasyon" (Prof. Dr. W. Eberhart tarafından), o zaman için etnografik incelemelerde geçerli sayılan "Anket Metodu" ve "Göçler" adlı derslere, 1944 de doçent olarak kadroya katılmış olan Nermin Erdentuğ tarafından, "İlkellerde Maddi Kültür", "Din ve Maji", "İlkellerde Sosyal Organizasyon" dersleri eklenmiştir."(Erdentuğ. 1982:3) 1954 yılında Etnolog Orhan Acıpayamlı'nın bölümde asistan olarak kalmasıyla birlikte Nermin Erdentuğ, Sosyal Antropoloji konularına ağırlık vermiş, etnoloji çalışmaları ise Orhan Acıpayamlı tarafından yapılmaya başlanmıştır. Bu gelişme paralelinde Acıyapamlı, Nermin Erdentuğ'dan "Maddi Kültür", "İlkellerde Din ve Maji", "İlkel Ekonomi" adlı dersleri devralmıştır. Fakültede, Nermin Erdentuğ'la temeli atılan İngiliz ekolü, Orhan Acıpayamlı döneminde de geliştirilerek devam ettirilmiştir.

Antropoloji bölümü Etnoloji kürsüsüne 1961 yılında Doktor Sedat Veyis Örnek'in katılması ile kürsüde Alman kökenli etnolojik kuramlar çerçevesinde dersler okutulmaya başlanmıştır. Sedat Veyis Örnek, 1977 yılında yayımladığı "Türk Halkbilimi" adlı kitabının içeriğine paralel bir formasyon geliştirmiş ve bu formasyon çerçevesinde disiplinin kurumsallaştırmasını başlatmıştır. Sedat Veyis Örnek modern zaman içinde şehir folklorunun çalışılmasına önem vermiş, gözlem tekniğinin üzerinde durmuştur. İçeriğinde halk ekonomisi, halk inançları, halk tiyatrosu, halk sanatları, geçiş dönemleri, köy, kasaba ve kent monografileri, giyim kuşam gibi konuları

kapsayan ders müfredatı Sedat Veyis Örnek döneminde, bölüme eklenmiştir. Bunlardan bazıları şunlardır: Türk Halk Töresi, Halkbilimde Ana Yapıtlar, Geçiş Dönemleri, Din Etnolojisi…

Sedat Veyis Örnek; "Sivas ve Çevresinde Hayatın Çeşitli Safhalarıyla İlgili Batıl İnançların ve Büyüsel İşlemlerin Etnolojik Tetkiki" (1966), "Etnoloji Sözlüğü"(1971), "100 Soruda İlkellerde Din, Büyü, Sanat, Efsane"(1971) "Anadolu Folklorunda Ölüm" (1971) "Budunbilim Terimleri Sözlüğü"(1973), "Türk Halkbilimi"(1976), "Geleneksel Kültürümüzde Çocuk"(1979) kitaplarıyla Halkbilim ve Etnoloji alanına yeni eserler kazandırmıştır.

DTCF'de Orhan Acıpayamlı ve Sedat Veyis Örnek tarafından 1980 yılına kadar Etnoloji Kürsüsü çatısı altında yoğunlaşan halkbilimi çalışmaları, aynı yıl Sedat Veyis Örnek'in ölümüyle duraklama dönemine girmiştir. Disiplin, o yıllarda Fırat Üniversitesi'ne dekan olarak atanan Orhan Acıpayamlı başkanlığında, Gürbüz Erginer ve Atilla Erden'den oluşan bir kadroyla, kısa süreliğine bağımsız olarak varlığını sürmüştür. Ancak Orhan Acıpayamlı'nın Fırat Üniversitesi'ndeki konumundan dolayı aktif olarak bölüm çalışmalarında yer alamaması sonucunda, sahipsiz kalan bölüm, 1982 yılında YÖK tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nün alt kürsüsüne dönüştürülmüştür.

Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nde Halkbilim çalışmaları, 1982 - 1993 yılları arasında Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü alt dallarında yürütülmüştür. 1993 yılında Nevzat Gözaydın başkanlığında yeniden bağımsız olarak "Halkbilim Bölümü" adını alan disiplinde, Prof. Dr. Nevzat Gözaydın'la birlikte Halk Edebiyatı odaklı çalışmalar yapılmaya başlanmış, Pertev Naili Boratav'ın yöneldiği konular tekrar ele alınmıştır. Bu dönemdeki çalışmaları, (gelenekten kopuş sürecine kadar) Boratav geleneğine dönüş çabası olarak değerlendirmek yanlış olmaz. Halk Edebiyatı konularında uzmanlaşmış olan Nevzat Gözaydın, Boratav geleneği paralelinde içeriklendirilen; "Halkbilimde Ana Kaynaklar", "Türkiye'de Halkbilim Çalışmaları" gibi dersleri bölüm müfredatına eklemiştir. Ancak Boratav'la başlayan geleneğe Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü tarafından ağırlık verilmesi ve 2005 yılında Nevzat Gözaydın'ın emekli olması sonucunda disiplinde içerik değişikliği kaçınılmaz olmuştur.

Prof. Dr. Gürbüz Erginer Dönemi:

Halkbilim bölümünde 2002 yılında yaşanan birleşmenin ardından bölümde başkanlığa Gürbüz Erginer atanmıştır. Gürbüz Erginer'le birlikte yeniden Etnoloji eksenli çalışmalar, Halkbilim bölümü çatısı altında gerçekleşmiştir. O dönemde okutulan derslerin bazıları şunlardır: "Etnoloji'de Ses ve Görüntüyle Belgeleme", "İlkellerde Din ve Maji", "İlkel Ekonomi", "Yiyecek Üretimi ve Kentleşme", "Anadolu Göçer Kültürü"…

Prof. Dr. Gürbüz Erginer akademik çalışmalarına 1976 yılında başlamıştır. 1976 yılında Ankara Üniversitesi DTCF Etnoloji Kürsüsü'nde Sedat Veyis Örnek'in asistanlığı ile akademiye başlayan Gürbüz Erginer, Sedat Veyis Örnek danışmanlığında "Halkbilimde Monografik Çalışmalar" isimli tez ile yüksek lisansını bitirmiş, "Uşak Halk Takvimi ve Halk Meteorolojisi" başlıklı tez ile de doktora programını tamamlamıştır. Daha sonra 1985 yılında Yardımcı Doçent, 1993 yılında Doçent, 1998 yılında ise Profesör olmuştur.

Erginer'in halk inançları, büyü, geçiş dönemleri gibi konuları, Anadolu Medeniyetlerini de içine alan tarihsel süreçte değerlendirdiği pek çok yayınları vardır. Ayrıca Gürbüz Erginer döneminde, fakülteye Fırat Üniversitesi'nden yeni atanan M. Muhtar Kutlu ve araştırma görevlisi Abrurrahim Özmen tarafından, Gürbüz Erginer koordinatörlüğünde, Kültür Bakanlığı tarafından da desteklenen "Türk Folklor Etnografya Bibli-

yografyası" (4 cilt) kaleme alınmıştır.

1997 yılında, Yapı Kredi Yayınları tarafından yayımlanan, tek tanrılı dinler öncesinden bugüne geliş sürecinde kurban ritüelinin geçirdiği evreleri anlatan kurbana ilişkin "Kurban. Kurbanın Kökenleri ve Anadolu'da Kanlı Kurban Ritüelleri" adlı çalışması bu alanda yapılmış geniş kapsamlı ve önemli bir çalışma niteliğindedir. Kurbanın sunuluş amacının ve biçiminin toplumdan topluma, kültürden kültüre değişse de temel amacının değişmediğini gösteren bu çalışmada Erginer, kurbanın temel amacının doğaüstü ile anlaşma isteği olduğunu belirtmektedir. Kitapta sosyal denge ve yeniden dağıtım mekanizması kapsamında örneklendirebileceğimiz kurban ritüeli, tarihsel ve mitolojik kökeniyle, modern zamana geliş sürecinde geçirdiği evrimle ve sunuluş biçimindeki değişikliklerle (adak kurbanı, kanlı kurban, kansız kurban) detaylı olarak anlatılmaktadır.

Bunların dışında 13 Haziran – 16 Ağustos 2003 tarihleri arasında Erginer'in danışmanlığında "Elemterefiş Anadolu'da Büyü ve İnançlar" adlı sergi düzenlenmiştir. Anadolu'da büyü ve inanışları kapsayan konularda yazılı ve görsel ürünlerin, çeşitli koleksiyonerlerden, Kültür Bakanlığı yardımıyla çeşitli müzelerden derlenmesi sonucu oluşturulan bu sergide Mısır, Hitit, Antik Yunan ve Roma dönemlerini yansıtan büyü ve inanç bağlamlı materyaller sergilenmiştir. Anadolu'da yer alan inanç uygulamalarının köklerinin Antik dönemlere kadar uzandığını gösteren bu serginin Yapı Kredi Yayınları tarafından kitaplaştırılan "Anadolu'da Batıl İnanmalar ve Büyü" başlıklı bölümü Gürbüz Erginer tarafından kaleme alınmıştır. Gürbüz Erginer tarafından kaleme alınan bu bölümde, evrensel anlamda, sosyal – ekonomik durumlardaki başarısızlıkların sonucunda başvurulan büyüsel uygulamaların, insanoğlunun doğaüstü evreni kurgulamasıyla birlikte yani Neolitik Dönem'e kadar uzanan derin bir kökeninin olduğundan söz edilmektedir. Sergi, bağlamı içerisinde değerlendirildiğinde, büyüsel uygulamaların, nazardan kehanette bulunmaya, faldan birilerini etkilemek amaçlı yapılan büyülere kadar uzanan geniş kapsamlı bir konu olarak karşımıza çıktığı görülmektedir. Muska yazdırmak, tılsımlarda bulunmak, kutsal olanla temas kurmak büyünün kapsamı içerisinde değerlendirilmiştir.

Gürbüz Erginer'in uzmanlık alanlarından biri de belgesel çalışmalarıdır. TRT tarafından çekilen, yapımcılığını ve yönetmenliğini Ankara Televizyonu Belgesel Programları Müdürlüğü'nden Meryem Bayar'ın üstlendiği "Otantik Türk Ekmekleri" adlı belgeselin danışmanlığı Prof. Dr. Gürbüz Erginer tarafından yapılmıştır. Belgeselde, bazlama, tandır, kömeç, peksimet ekmeği gibi ekmek türlerinin, yapılış ve gelenekte yer alış biçimi ayrıntılarıyla anlatılmaktadır. "Otantik Türk Ekmekleri" belgeselinin dışında yine TRT tarafından çekilen, yapımcılığını Korkmaz Göçmen'in üstlendiği "İnançların Kavşağında Anadolu İnsanı" adlı belgesel serisinin "Nazar" ve "Kurban" bölümleri Gürbüz Erginer ve Muhtar Kutlu danışmanlığında ekrana yansımıştır. Bu belgesellerde nazar inancı ve beşeri âlemden kutsal olana hediye edilen kurbanlığın, kurban edildikten sonra eti ve kanıyla birlikte kutsallaştığı düşüncesiyle bağlantılı olan kurban uygulaması antik çağdan günümüze kadar gelen tarihsel süreçte, ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Yukarıda isimleri verilen belgesel çalışmaların yanı sıra, halkbilimde görüntüyle belgeleme niteliğinde olan fotoğraf çalışmalarına da ağırlık veren Gürbüz Erginer, katıldığı alan araştırmalarında çektiği fotoğrafları ya kart baskıyla ya da dia olarak bölüm arşivine kazandırmıştır. Bölüm arşivinde, kronolojik sıralamayla saklanan bu fotoğraflar, gerek inançlar gerekse maddi kültür ögeleri konusunda çalışan araştırmacıların bugün de başvuru kaynağı niteliğindedir. Erginer, fakültede verdiği "Etnoloji'de

Ses ve Görüntüyle Belgeleme" isimli dersinin içeriğini; TRT bünyesinde kameraman olarak çalıştığı dönemde edindiği tecrübeler ışığında, fotoğraf makinesinin mekanizması, belgesel niteliğinde bir fotoğraf çekmek için gerekli olan açı bilgileri ve teknik bilgiler, fotoğrafın baskıya dönüştürülmesinde geçirilen evreler çerçevesinde şekillendirmiştir. Belgesel fotoğrafın ve kendi tabiriyle "akarfilmin", halkbilimsel çalışmalarda araç olarak kullanılmasına ilk dikkati çeken ve bu yöntemin üzerinde ısrarla duran Gürbüz Erginer, bu yöntemin gerekliliğini şöyle vurgulamıştır:

"Ülkemiz baş döndürücü bir kültürel değişim süreci içinde bulunuyor. Değişime ayak uydurabilme çabası içinde yitirilen değerlerin farkında bile olamıyoruz. Bu hızlı değişim sürecinde, halkbilim araştırmalarında, çağımız olanaklarını yeteri ölçüde kullanamadığımız bir gerçek. Halkbilimsel yapıtların büyük bir bölümünde, yazı dilinin yetersizliğini gören araştırıcı, bunu görsel gereç ile gidermeye çalışmıştır. İçinde bulunduğumuz yüzyılın bizlere sağladığı kolaylık ve olanaklar konumuz için son derece ileri bir aşamadadır. Bir özdeksel kültür öğesini zamanın çok kısa bir biriminde görüntüleyebilme, kültürel bir olgunun tüm devinimi ile görüntüsünü saptayabilme olanağına sahibiz. Uzun süre saklanıp korunabilen bu belgeler, yıllar sonra bile konuyu, ilgilenenlerin gözleri önüne serme olanaklarını getirmektedir."(Erginer, 1982)

Belgesel ve akademik çalışmalarının yanı sıra, Türkiye'de halkbilim alanında dönüm noktası olan ve UNESCO çatısında imzalanan Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi'nin şekillenmesi sürecindeki toplantılardan, Paris'te UNESCO Merkezi'ndeki "Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Ön Taslak Sözleşme Metni Üzerine Hükümetler Arası Uzmanlar Toplantısı"nın ilkine Türkiye adına Prof. Dr. Gürbüz Erginer'de katılmıştır. "Sözleşmeyle ilgili ülkelerin değerlendirmeleri ve bilimsel yaklaşımları görülmek üzere yapılan toplantıyla ilgili olarak hazırladığı raporda sözleşmenin önemine ve metnin karmaşıklığına vurgu yapan Prof. Dr. Erginer, Türkiye'de konunun çeşitli uzman gruplarınca daha detaylı olarak ele alınması gerektiğini vurgulamıştır."(Oğuz, 2009)

Gürbüz Erginer dönemi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Halkbilim Bölümü'nün verimli dönemlerinden biridir. Derslerin içerikleri bakımından disiplin, kendine bağımsız bir inceleme alanı kurmuş ve yeni dönem bu içerik paralelinde şekillenmiştir. Gürbüz Erginer'le birlikte folklor çalışmalarında ses ve görüntüyle belgeleme yöntemine önem verilmiştir.

Prof. Dr. Gürbüz Erginer'in 28 Mart 2009 tarihinde talihsiz bir trafik kazasıyla aramızdan ayrılması sonucunda, bölümde çalışmalar Prof. Dr. Tayfun Atay ve Prof Dr. Muhtar Kutlu önderliğinde yürütülmektedir.

Sonuç

Kurulduğu yıllarda fakültede okutulmakta olan Halk Edebiyatı eksenli formasyon, bugün bu ekseninden uzaklaşarak etnoloji ve sosyal antropoloji içeriğinde yeniden şekillenmiştir. Bu durumun temelinde Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nde halkbilimi çalışmalarının kurumsallaşmasında önemli yeri olan Nermin Erdentuğ, Sedat Veyis Örnek, Orhan Acıpayamlı, Gürbüz Erginer, Muhtar Kutlu gibi isimlerin etnoloji alanında, bugün bölüm başkanlığını yürütmekte olan Tayfun Atay'ın ise Sosyal Antropoloji alanında uzmanlaşması yatmaktadır. Bu isimlerin kitaplarının, bölümlerinde verdikleri derslerinin ve diğer akademik faaliyetlerinin, etnolojinin Türkiye literatüründeki tanımı ve çalışma alanları dahilinde içeriklere sahip olması bu kanıyı doğrulayan diğer bir niteliktir. Fakültedeki geleneği, etnolojiyle ilişkilendirmemize sebep olarak gösterebileceğimiz diğer bir durum ise Nermin Erdentuğ ve Orhan Acıpayamlı'nın İngiliz etnoloji kuramlarını, Sedat Veyis

Örnek'in ise Alman etnoloji kuramlarını yerinde tanıma olanağı bulmasıdır. Bu süreç paralelinde fakültede "Halkbilim Bölümü" içeriğinin Pertev Naili Boratav'ın temellendirdiği formasyon ekseninde devam ettiğini söylemek yanlış olacaktır. Bugün Boratav ekolüne yakın olarak okutulan içerik, Ankara Üniversitesi'nde Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde, Ankara Üniversitesi dışındaki üniversitelerde ise Halkbilimi Bölümleri'nde devam ettiği söylenebilir.

Gürbüz Erginer döneminde devam eden etnoloji geleneğinin yanı sıra bölüme, geleneksel kültür yapısı ile ilgili bilgi ve belgelerin güvenilir ve tarafsız bir kaynak niteliğinde olması açısından halkbilimsel çalışmalarda "akarfilm" ve belgesel fotoğrafın kullanılması yöntemi getirilmiştir.

Gürbüz Erginer döneminde, altının çizilmesi gereken diğer akademik faaliyet ise alanında en kapsamlı çalışma sayılabilecek halk takvimi ve kurban konuları çerçevesinde kaynakçanın bölüme kazandırılmasıdır.

Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesinde bugün Prof. Dr. Tayfun Atay başkanlığında, "Halkbilim Bölümü" adı altında işlerliğini sürdüren bölüm, ders içerikleri bakımından interdisipliner bir görünüm kazanmıştır. Felsefeyle, sosyolojiyle, etnolojiyle ve antropolojiyle bağlantılı ders içerikleri bunun bir göstergesidir. Bu durumun bir çıktısı olarak da bugün bu bölümde okutulmakta olan dersler şunlardır. "İnsanlık ve Kültür Tarihi", "Halkbilimde Temel Kavram ve Terimler 1-2" "İlkellerde Din ve Büyü", "Karşılaştırmalı Toplum ve Kültür İncelemeleri", "Alan Araştırmaları Yöntem ve Teknikleri", "Yiyecek Üretimi ve Kentleşme", "Anadolu Göçer Kültürü", "İlkel Ekonomi", "Türkiye'de Halkbilim Çalışmaları", "Alan Araştırması Semineri", "Cinsiyet ve Kültür", "İnsan Topluluklarında Siyasal Örgütlenme Biçimleri", "Tarih ve Kültür", "Folklor ve Kültür", "Postmodernizm Küreselleşme ve Din", "Anadolu'nun Etno-Kültürel Yapısı", "Kültür, Kimlik ve Etniklik", "Çevre ve Kültür", "Görsel Etnografi", "Gündelik Yaşam ve Kitle Kültürü", "Sözlü Kültür".

Bugün disipliner işlerliği açısından bölümde genel politika; sözlü kültür teorilerini, etnolojik kuramlar ve araştırma yöntemlerini, sosyal ve kültürel antropoloji eksenli teorileri içine alan bütünsel bir içerik geliştirmek ve formasyonun bu çerçevede kristalleştirilmesini gerçekleştirmektir.

KAYNAKÇA

Atay, Tayfun. "Kavramlar Kargaşası Bilimdalları Çatışması. Dünyada ve Türkiye'de "Sosyal İçerikli" Antropolojiyi Adlandırma Sorunu" *Folklor / Edebiyat 22 (2000): 135 - 161*

Birkalan, A. Hande. "Türkiye'de Halkbilimi ve Bazı Türk Halkbilimcileri" *Folklor / Edebiyat 24* (2000): 7 – 26

Erdentuğ, Aygen. "Türkiye'deki Üniversitelerde "Sosyal Antropoloji'nin Dünü ve Bugünü: Biyo-Bibliyografik Bir Değerlendirme" *Folklor / Edebiyat 22* (2000): 43 – 93

Erdentuğ, Nermin. "Etnoloji Kürsüsünde Öğretim ve Araştırma Açısından Gelişme (Tarihçe)" *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Antropoloji Bilimleri Araştırma Enstitüsü Dergisi 10,* (1982): 3 – 7

Erginer, Gürbüz. "Halkbilimde Görüntü Belgesi Olarak Akarfilmin Kullanılması" *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, (1982): 129- 151.

Erginer, Gürbüz. "Kurbanın Kökenleri ve Anadolu'da Kanlı Kurban Ritüelleri" İstanbul: Yapı Kredi Yayınları: 1997.

Kutlu, M. Muhtar. "Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunmasında Eğitime Yönelik İlk Adım: Halk Kültürü Dersi", *Milli Folklor 82,* (2009): 13 - 16

Oğuz, M. Öcal. "*Somut Olmayan Kültürel Miras Nedir*?" Ankara: Geleneksel Yayıncılık, 2009.

Oğuz, M. Öcal ve diğer. "*Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*", Ankara: Grafiker Yayıncılık, 2010.

Örnek, Sedat Veyis. "Türk Halk Bilimi" Ankara: İş Bankası Yayınları: 1977.

Öztürkmen, Arzu. "*Türkiye'de Folklor ve Milliyetçilik*" Ankara: İletişim Yayınları, 2006.